

СУЧАСНА РОЛЬ ВИКЛАДАЧА В СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Довбиш Н.Є.

фахівець

*Кременчуцький льотний коледж Харківського національного
університету внутрішніх справ, Україна*

Петченко М.В.

кандидат економічних наук, керівник наукового відділу
*Кременчуцький льотний коледж Харківського національного
університету внутрішніх справ, Україна*

Україна - суверенна, демократична і незалежна держава, що прагне створити глобалізоване самостійне суспільство, яке буде орієнтованим на європейські правила та цінності. Європейські інтеграційні процеси в Україні впроваджуються в різні сфери та сектори державного управління, в тому числі і в сферу вищої освіти. Процес інтеграції вітчизняної освіти в єдиний та інформаційний простір суттєво орієнтований на створення усучаснених підходів до процесу отримання знань. Зміни полягають не лише в системі цінностей, а й у напрямку інформатизації освіти як осередку нових можливостей. Наразі вища освіта в Україні обрала євроінтеграційний напрям, що пропонує активне впровадження дистанційного навчання.

Історично дистанційне навчання виникло у 1840 році, коли Ісаак Пітман запропонував навчання через поштовий зв'язок для студентів Англії [1]. В Україні ж дистанційна форма освіти, запровадження якої передбачене Національною програмою інформатизації [2], почала функціонувати з 2000 року. Процес дистанційного навчання в Україні регулюється Концепцією розвитку дистанційної освіти, Наказом МОН Про затвердження Положення про дистанційне навчання [3] та іншими нормативними документами. Таким чином, сьогодні українське суспільство визначило пріоритетні напрямки формування освітнього процесу, його вдосконалення, модернізацію, що відповідатимуть вимогам Болонської декларації.

Питанням дослідження процесу дистанційного навчання присвячені роботи таких вітчизняних та закордонних вчених: В.Кухаренко, С.Вітвицька, В.Ясулайтіс, Є.Полат, А.Петров, О.Тищенко, М. Сімонсон, М. Мур, А. Кларк та багато інших. Такі науковці як Н.Беседін, Л.Значенко, О.Рибалко, Н.Сиротенко в своїх роботах розкривали роль викладача в системі дистанційного навчання. Однак, зазначене питання залишається актуальним та дискусійним і у сьогоднішні.

В Україні процес дистанційного навчання набув свого розвитку значно пізніше, ніж в інших провідних країнах світу, а саме: в Німеччині, Канаді, Великобританії. Станом на січень 2020 р. на сайті МОН України [4] оприлюднено перелік 16 закладів освіти (центрів, лабораторій), де можна отримати освіту дистанційно. Це становить 1,15% від загальної кількості закладів вищої освіти в Україні. В Австралії – 18 закладів освіти проводять дистанційне навчання з 1872 навчальних курсів. В Німеччині дистанційні курси

навчання пропонує єдиний державний університет у німецькомовних країнах і регіонах - FernUniversität in Hagen.

В 1988 році Хілларі Ператон дистанційною освітою називає навчальний процес в якому значна частина викладання ведеться кимось віддаленим у просторі або часі від учнів [5]. В.М.Кухаренко характеризує дистанційне навчання як сукупність педагогічних технологій, що базується на принципах відкритого і комп'ютерного навчання та активних методах навчання у спілкуванні в інформаційно-освітньому просторі, для організації освіти користувачів, розподілених у просторі і часі [6]. Згідно Наказу МОН України про затвердження Положення про дистанційне навчання [3], під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається, як правило, при опосередкованій взаємодії учасників навчального процесу, що знаходяться на відстані один від одного, у спеціально призначеному середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [3]. На нашу думку, дистанційне навчання це форма отримання умінь, знань, компетентностей здобувачем освіти, на відстані, із залученням інформаційно-комунікативних технологій, індивідуальному підході та наявності сучасного підготовленого викладача за спеціальностями з урахуванням мінливості середовищ та адаптивності до нього.

Процес впровадження та функціонування дистанційного навчання у закладах вищої освіти України залежить від підходу професійності його організації та забезпечення: матеріально-технічного, фінансового, методичного, кадрового, відповідно до спеціальностей та спеціалізації ЗВО.

Одним із основних складових в системі дистанційного навчання є механізм взаємодії викладача та здобувача освіти. Інформаційне суспільство змінило ціннісні орієнтації сучасних здобувачів освіти. Також змінилася форма комунікації учасників навчального процесу. Безпосередній вербальний контакт між викладачем та здобувачем освіти трансформувався в он-лайн середовище, де частково стираються ієрархічні та вікові кордони, простори часу, але активізуються творчість і самоорганізація. Інструментом взаємодії в такому механізмі стали мережа, комп'ютер, планшет, телефон та інші засоби. Однією з особливостей сучасних навчальних систем, є інтерактивність, що забезпечує діалогічний характер навчання. Ціль інтерактивного характеру – підвищувати зацікавленість в комунікації, але вже опосередковано через комп'ютер, стимулювати пізнавальну активність здобувачів освіти. Процес контролю успішності навчальної діяльності передбачає зниження загального стресового напруження, та підвищення творчо-інтелектуальних здібностей здобувачів.

Діяльність викладача в системі дистанційного навчання у закладах вищої освіти набула нових функцій. Ю. Деражне в своїх роботах розглядає викладача у системі дистанційного навчання як тьютора, та є найважливішим системоутворюючим компонентом, який виконує функції викладача, консультанта, методиста та наставника [7].

В процесі проведеного дослідження встановлені такі основні функції викладача: організаторська, функція контролю, інформаційна, комунікативно-

мотиваційна, розвиваюча та особистісно-формуюча. До організаторських функцій слід віднести упорядкування навчального простору та алгоритму дій. Вважаємо, функцію контролю слід відокремити від організаційної, оскільки вона є невід'ємною частиною навчального процесу. Завдяки цій функції проводиться поточний та підсумковий контроль як індикатор ефективності здобутих знань та умінь. Інформативна функція зобов'язує викладача надавати здобувачам освіти всю необхідну інформацію для отримання знань та слідування навчальному процесу. Комунікативно-мотиваційна функція передбачає надання оперативної допомоги викладачем щодо курсу навчання та формування і розвитку в здобувача інтересу до навчання. Реалізуючи розвиваючу функцію викладач сприяє розвитку дослідницьких і творчих умінь здобувача освіти. Особистісно-формуюча функція забезпечує саморозвиток викладача дистанційного навчання в професійному та особистісному напрямках.

На нашу думку, викладач дистанційного навчання повинен володіти таким рівнем підготовки, що забезпечить якісні результати засвоєних знань. До основних компетентностей викладача дистанційного навчання слід віднести такі уміння та навички: на рівні впевненого користувача володіти електронними Інтернет-додатками (чати, пошукові системи, скайп, електронна пошта, телеконференції) та програмною платформою, що передбачена дистанційним навчанням в ЗВО; вправно та чітко надавати поради, коректно формулювати зауваження, рекомендації в електронній письмовій формі; оперативно реагувати на прохання чи звернення здобувачів освіти; будувати зміст, структуру, способи подання навчального матеріалу для досягнення максимальної ефективності курсу; самостійно створювати та опрацьовувати навчальний дистанційний курс; компетентно розробляти методичне забезпечення курсу; виявляти труднощі, що виникають у здобувачів освіти під час дистанційного навчання, та надання їм кваліфіковану допомогу; мати загальний достатній комунікативний та інтелектуальний рівень розвитку, бажання слідувати новим освітнім тенденціям; мотивувати здобувачів освіти до навчання. Компетентний викладач повинен володіти та застосовувати різні методики і підходи щодо проведення навчальних курсів, а також методи і критерії контролю.

Також важливу роль у гармонізації процесу дистанційного навчання відіграє ряд особистих якостей викладача-тьютора. Бажання розвиватися і освоювати нові модернізовані знання – запорука професіоналізму та ефективності освітнього процесу. В умовах постійного прогресу та оновлення (становлення дистанційного навчання) значну роль в роботі викладача займає його стиль мислення, здатність та спроможність до стресостійкості і адаптивності. Розвиток рефлексивних здібностей викладача (уміння аналізувати слова та дії, оцінювати реальну ситуацію, коректно дискутувати, пояснювати, формувати власну думку, бути мотивованим) надзвичайно важливий при вирішенні психолого-педагогічних проблем. Свої знання, ерудицію, аналітичні та творчі здібності викладач розвиває при наявності бажання, наполегливості та працездатності.

Отже, роль викладача в системі дистанційного навчання є ключовим елементом дії механізму дистанційного навчального процесу. Компетентність

викладача та його адаптивність до сучасних вимог – запорука ефективності та результативності процесу дистанційного викладання. Ніяка програма чи автоматизована система не зможе рівноцінно замінити викладача в системі дистанційного навчання.

Список використаних джерел:

1. Дистанційна освіта в країнах світу: що, де і як? (2009). Вилучено з <http://www.chasipodii.net/mp/article/1369/>
2. *Про Національну програму інформатизації* (Закон України). № 27-28, ст.181 (1998). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-вр>.
3. *Про затвердження Положення про дистанційне навчання* (Наказ МОН України). № 466 (2013). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.
4. *Навчальні заклади, які надають можливість навчатись віддалено*. (2020). Вилучено з <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/distancijna-osvita/navchalni-zakladi-yaki-nadayut-mozhlivist-navchatis-viddaleno>.
5. Perraton, H. (1988). *A theory for distance education*. In D. Sewart, D. Keegan, & B. Holmberg (Eds.), *Distance education: International perspectives*. New York: Routledge.
6. Андреев О.О. Кухаренко В.М. (ред.) (2013). *Педагогічні аспекти відкритого дистанційного навчання*. Харків: Місьдруку.
7. Козак, Л. В. (2013). Формування комунікативної компетентності майбутнього викладача дошкільної педагогіки і психології засобами тренінгу. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*, (1-2), 64-71. Вилучено з http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2013_1-2_12.